

แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต*

COMMUNITY DEVELOPMENT GUIDELINES TO ENHANCE TOURISM MANAGEMENT POTENTIAL: A CASE STUDY OF OLD TOWN, PHUKET

นริศรา กรุดนาค*, นิภาวรรณ เจริญลักษณ์, นวลพรรณ วงษ์สะอาด

Narisara Krudnak*, Nipawan Charoenlak, Nuanphun Wongsard

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง ราชบุรี ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Muban Chombueng Rajabhat University, Ratchaburi, Thailand

*Corresponding author E-mail: narisara5@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน แบ่งเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก 7 คน การสนทนากลุ่ม 5 คน เป็นการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครง โดยมีเกณฑ์การเลือกกลุ่ม คือ เจ้าหน้าที่ด้านการจัดการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการจัดการท่องเที่ยวอย่างน้อย 3 ปี และยินดีให้ข้อมูลตลอด การวิจัย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และตรวจสอบคุณภาพด้วยเทคนิคสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษา ด้านศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต พบว่า จังหวัดภูเก็ตมีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าที่เข้มแข็งด้วยคนในชุมชนเมืองเก่ามีความเข้มแข็งในการก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมืองเก่าเพื่อการพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และ 2) ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ พบว่า ข้อเสนอแนะเพื่อจัดการสู่ความยั่งยืน ได้แก่ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนด้วยวิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ผ่านการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีการคัดเลือกแกนนำชุมชนและมีการจัดประชุมอยู่เป็นประจำ การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมการให้ความรู้แก่คนในพื้นที่รวมถึงคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และความต้องการของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือผ่านการออกไปให้ความรู้ยังพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ รวมถึงรับความรู้จากพื้นที่อื่นมาปรับใช้ และการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนผ่านการเรียนรู้ และส่งเสริมการพัฒนาวิสัยทัศน์อย่างสม่ำเสมอ

คำสำคัญ: การพัฒนาชุมชน, การจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่, ชุมชนเมืองเก่า

Abstract

This research article aims to 1) Study the potential of tourism management in the old town of Phuket Province and 2) Propose community development guidelines to enhance the potential for area-based tourism management. It is a qualitative study involving 12 key informants, consisting of 7 in-depth interviews and 5 focus group discussions, selected purposefully.

* Received September 5, 2024; Revised October 26, 2024; Accepted November 3, 2024

The selection criteria included tourism management officials, stakeholders involved in tourism management, individuals with at least 3 years of tourism management experience, and those willing to provide information throughout the research. The data were analyzed using content analysis and validated with triangulation techniques. The research findings indicate that 1) The study on the potential for tourism management in the old town of Phuket reveals that the province possesses strong tourism management capabilities, with local community members actively establishing community enterprises aimed at enhancing the quality of life. 2) The study on community development guidelines to strengthen area-based tourism management suggests recommendations for achieving sustainability, including: Enhancing community capacity through education for community members, promoting community participation by establishing community enterprise groups, selecting community leaders, and holding regular meetings; Fostering sustainable tourism through awareness and consideration of environmental and community needs; Creating networks and collaborations by sharing knowledge with other provinces and adapting successful practices; and developing community leaders' capacities through continuous learning and vision enhancement.

Keywords: Community Development, Area-Based Tourism Management, Old Town Community

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก โดยเป็นแหล่งที่มีผลต่อเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม รวมถึงผลกระทบต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมด้วย เศรษฐกิจได้รับประโยชน์จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในหลายด้าน ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญโดยเฉพาะที่นำเข้าเงินตราต่างประเทศมาใช้ในประเทศ และกระแสเงินตราไหลภายในประเทศ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างงานที่สามารถกระจายความเจริญไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานของการคมนาคมและขนส่ง รวมถึงการส่งเสริมการค้าและการลงทุนที่ช่วยเพิ่มการขยายตัวและเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจของประเทศไทย นอกจากนี้แล้ว อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีผลต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศด้านการท่องเที่ยว (Tourism Gross Domestic Product: TGDP) มูลค่าถึง 3,005,552 ล้านบาท หรือเท่ากับสัดส่วนร้อยละ 17.79 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ดังนั้น เพื่อให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการพัฒนาและกระจายผลประโยชน์ไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศได้อย่างต่อเนื่องและกว้างขวาง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2565) มิติของการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การท่องเที่ยวนับว่าบทบาทในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นดังปรากฏการณ์การริเริ่มและพัฒนาการท่องเที่ยวกันอย่างแพร่หลาย การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based tourism - CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยตรง นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม และธรรมชาติท้องถิ่นอย่างแท้จริง CBT เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่อยู่บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Stone, L. & Stone, T., 2011); (Ruiz-Ballesteros, E., 2011) ได้ให้ความสำคัญไว้ว่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น ๆ ในด้านที่ไม่ได้มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อแสวงหาผลกำไร แต่เป็นการมุ่งหวังผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ดังนั้น การท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกสำหรับชุมชนที่มีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยอาศัยประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นกลไกขับเคลื่อน และคุณลักษณะความเป็นชุมชนจะไม่ลดลงหรือไม่จางหายไป ชุมชนยังสามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อการดำรงอยู่ของระบบสังคมและระบบนิเวศที่ตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อชุมชนตัวเองได้ (Spenceley, A., 2008) ดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนให้เกิดความยั่งยืนได้

สภาพบริบทซึ่งเป็นต้นทุนศักยภาพของของจังหวัดภูเก็ตเป็นดินแดนแห่งไข่มุกอันดามันที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทางบกและทางทะเล มีธรรมชาติที่งดงามที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกมาสัมผัสกับสวรรค์บนโลกใบนี้ นอกจากธรรมชาติที่งดงามแล้ว ภูเก็ตยังมีมรดกทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่า ซึ่งแสดงผ่านสถาปัตยกรรมชิโน-โปรตุกีส (Sino-Portuguese) เป็นสถาปัตยกรรมร่วมสมัยอันทรงคุณค่าเป็นผลงานชิ้นสำคัญที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวของพื้นที่ และเป็นต้นทุนที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวของบริบททางสังคมในอดีตของเมืองภูเก็ตสืบต่อจนถึงปัจจุบันได้เป็นอย่างดี สถาปัตยกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นของสะสมของอดีตอันรุ่งเรือง แต่ยังเป็นเสน่ห์ที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสเมืองเก่าของภูเก็ต นอกจากตึกเก่า ๆ แล้ว เมืองเก่าภูเก็ตยังมีสตรีทอาร์ตที่เท่ ๆ ร้านกาแฟชิค ๆ และร้านของที่ระลึกมากมาย เหมาะสำหรับการเดินเล่น ถ่ายรูป ซื้ของปิ้ง และดื่มด่ำกับบรรยากาศ (จักรพงษ์ บุญชัยชูชัย, 2566) การท่องเที่ยวเป็นรายได้ที่สำคัญของจังหวัดที่นักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ สถิติจากช่วงเทศกาลปีใหม่ 2567 มีการเข้ามาท่องเที่ยวที่ภูเก็ตมีจำนวนมากตามที่คาดการณ์ไว้ โดยมีนักท่องเที่ยวเข้ามากว่า 250,000 คน โดยส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาทางเครื่องบิน โดยจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาโดยตรงต่อวันประมาณ 10,000 - 15,000 คน และบางเที่ยวบินที่มาจากกรุงเทพฯ เฉลี่ยต่อวันจำนวน 9,000 - 10,000 คน นักท่องเที่ยวชาวรัสเซียเป็นอันดับ 1 ที่เข้ามามากที่สุดตามด้วยนักท่องเที่ยวชาวจีน อินเดีย ออสเตรเลีย และอังกฤษ การเข้ามาท่องเที่ยวในช่วงนี้มีผลต่อตลาดที่ค่อนข้างมีความสมดุลทั้งในทวีปยุโรปและเอเชีย การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในช่วงนี้มีค่าเฉลี่ยประมาณ 9,000 บาทต่อคนต่อวัน ซึ่งเป็นการใช้จ่ายสูง รายได้การท่องเที่ยวในช่วงนี้ประมาณ 8,100 - 8,200 ล้านบาท จังหวัดภูเก็ตได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์จังหวัดรองรับซึ่งเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นความสำคัญของการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัด โดยแผนยุทธศาสตร์จังหวัดได้เน้นการพัฒนาทั้งฐานบนและฐานรากของจังหวัดภูเก็ต โดยมุ่งสู่การเป็น “ศูนย์กลางการท่องเที่ยว การศึกษา นวัตกรรมบริการในระดับมาตรฐานนานาชาติและการพัฒนาที่ยั่งยืน” มี 3 ประเด็นหลักคือ การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมและบริการมูลค่าสูงระดับนานาชาติ การพัฒนาเมืองให้รองรับการเติบโตที่ทันสมัยและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การพัฒนาคน ชุมชน สังคม บริการรัฐ และการจัดการความมั่นคงความปลอดภัย (สำนักงานจังหวัดภูเก็ต, 2565)

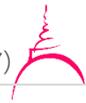
ความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยทุนศักยภาพของพื้นที่ทั้งนี้ เพื่อศึกษาและนำผลการวิจัยมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีสภาพบริบทใกล้เคียงกัน โดยมุ่งหวังว่าผลการศึกษากลับจะเป็นสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่

วิธีดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ออกแบบการศึกษาวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากภาคสนามจากนั้นนำมาแยกแยะจัดกลุ่มข้อมูล เชื่อมโยงตีความข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปตามประเด็นหลักที่กำหนดเป็นโจทย์ของการศึกษา มีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา

การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามในการสัมภาษณ์เชิงลึก เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครง ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ภาคีรัฐ ภาคเอกชน/ผู้ประกอบการ และภาคชุมชน โดยมีเกณฑ์การเลือก คือ 1) เจ้าหน้าที่ด้านการจัดการท่องเที่ยว 2) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว 3) ผู้มีประสบการณ์การจัดการท่องเที่ยวอย่างน้อย 3 ปี และ 4) ยินดีให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย

2. ขอบเขตของการวิจัย

2.1 ด้านพื้นที่ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ย่านเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต

2.2 ด้านเนื้อหา ศึกษาแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว แนวคิดการพัฒนาผู้นำและแนวคิดเมืองเก่าเป็นแนวทางสำหรับการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์เบื้องต้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับข้อมูลและปรากฏการณ์ตามความเป็นจริงและวิเคราะห์ข้อมูลโดยให้ความสำคัญกับข้อมูลภาคสนามที่เป็นจริง

3. เครื่องมือในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้เครื่องมือทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขตของการวิจัยทั้งด้านแนวคิดและกลุ่มเป้าหมาย จากนั้นได้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บข้อมูล ประกอบด้วย วิเคราะห์เอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับหน่วยงานภาครัฐและกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการในชุมชนย่านเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต ที่สะดวกในการให้ความร่วมมือและสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในพื้นที่เมืองเก่าภูเก็ต (Participation Observation) จัดบันทึกภาคสนาม ในเรื่องของการบริหารจัดการพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แนวทางในการพัฒนาในอนาคต และกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยว (Field Note) และเครื่องมือที่ใช้คือ แนวคำถาม (Guidelines) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด และมีโครงสร้างเพื่อกำหนดประเด็นการสนทนาไว้เบื้องต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นยังเป็นแนวทางสำหรับการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมตามวัตถุประสงค์

4. ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research) และสรุปเป็นองค์ความรู้ที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาที่สำคัญ ประกอบด้วย แนวคิดศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว แนวคิดการพัฒนาผู้นำและแนวคิดเมืองเก่า และข้อมูลเชิงพื้นที่เมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการภาคสนามผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการศึกษา และตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยเทคนิคสามเส้า (Triangulation Technique)

ขั้นตอนที่ 4 นำเสนอผลการศึกษาวิจัยในรูปแบบการพรรณนาตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบประเด็นการศึกษา คือ จังหวัดภูเก็ตมีศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าที่เข้มแข็งด้วยคนในชุมชนเมืองเก่า คือ

1. ด้านบริบทพื้นที่ เมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต ถือเป็นเมืองที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมอันเห็นได้จากสถานที่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างสถาปัตยกรรมสไตล์ชิโน-ยูโรเปียนที่ผสมผสานทางศิลปะระหว่างยุโรปและจีน เครื่องแต่งกายแบบบาบา-ย่าหย่าที่คงอัตลักษณ์ของ 3 วัฒนธรรมอย่างชัดเจน โดยเสื้อบาบาที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน

เสื่อย่าหนาที่เป็นสื่อคลุมที่มีการปกคลุม รวมถึงโสร่งผ้าปาเต๊ะที่มาจากเสื่อผ้าของมลายู และผู้ชายสวมชุดสูทตามชาตียุโรป อาหารท้องถิ่นถูกเกิดหลายประเภทมีอัตลักษณ์ วัตถุดิบที่มีเฉพาะในพื้นที่จังหวัดภูเก็ต ที่ถ่ายทอดผ่านคนในครอบครัวเช่น เช่น หมี่ผัดฮกเกี้ยน โวต้าว โลบะ โอะเอ๋ว ที่สะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ วิถีชีวิต การสร้างที่อยู่อาศัย อาหารการกิน การแต่งกาย ภูมิปัญญาและความเชื่อของคนในชุมชน

2. ด้านคุณค่าทางเศรษฐกิจ ด้วยเมืองเก่าภูเก็ตถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในลักษณะการส่งเสริมคุณค่าทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน จากการส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน โดยคนในชุมชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง สนับสนุนให้มีการค้าขาย การจำหน่ายอาหารท้องถิ่นแปรรูป ของฝาก ของที่ระลึก เช่น ผ้าพื้นเมือง ขนมพื้นเมือง (ขนมซี้เต่าส้อ) เทศกาลอาหารชนิดต่าง ๆ ทำให้เกิดการเพิ่มมูลค่าสินค้า ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เมืองภูเก็ตมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น ส่งผลทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

3. ด้านคุณค่า การใช้งานเมืองเก่าภูเก็ตมีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนทรัพยากร อาทิ อาคารเก่า รูปแบบสถาปัตยกรรม ถนน สะพาน ที่มีมาแต่เดิมและปรับเปลี่ยนนำมาใช้สอยให้เข้ากับยุคสมัย อย่างการปรับเปลี่ยนอาคารมาเป็นร้านอาหาร ร้านเครื่องดื่ม เบเกอรี่ ร้านขายของที่ระลึก รวมถึงบูติกโฮเต็ลที่พักขนาดเล็ก ยังมีสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านที่พัก ด้านความสะดวกในการเดินทาง ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการการท่องเที่ยว

4. คุณค่าด้านการศึกษา นอกจากสถานที่ต่าง ๆ จะมีคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์แล้ว ยังถือว่ามีจุดแข็งในการที่จะพัฒนาเป็นแหล่งความรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ สืบสานวัฒนธรรมผ่านการสื่อความหมาย และเล่าเรื่องราวอย่างกลมกลืนไปกับگردำเนินชีวิตในปัจจุบันผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ดังนี้ ปั่นจักรยานชมสถาปัตยกรรม และชิมอาหารท้องถิ่น นั่งรถ “รถโฟล์ด” เพื่อให้ใกล้ชิดกับคนท้องถิ่น ตามรอยสตรีทอาร์ตที่บอกเล่าความเป็นอยู่และประเพณีท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงของภูเก็ต และกิจกรรมเรียนทำอาหารไทย มีหลักสูตรคลาสเรียนสอนปรุงอาหารไทย พร้อมบริการทัวร์เยี่ยมชมตลาด เพื่อสำรวจเรียนรู้กรรมวิธีปรุงอาหาร

5. คุณค่าด้านสังคม ชุมชนมีความเข้มแข็ง การความร่วมมือกันของผู้นำทั้งระดับภายในจังหวัด ภายนอกจังหวัด และระดับนโยบายที่เกี่ยวข้อง อย่าง สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด กรมการพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ภาคเอกชน และประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถขับเคลื่อนศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นระบบ จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวย่านเมืองเก่าภูเก็ต เพื่อบริหารจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชน ให้เกิดเป็นรูปธรรม และเป็นต้นแบบการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวได้อย่างแท้จริง มีกฎระเบียบที่ประกาศใช้ภายในชุมชน คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษา หวงแหน พร้อมทั้งขับเคลื่อนตนเองควบคู่ไปพร้อมกับการพัฒนาชุมชน และคนในชุมชนมีจิตบริการและพร้อมที่จะต้อนรับนักท่องเที่ยว

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม พบว่า การท่องเที่ยวเชิงพื้นที่เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการกระจายรายได้สู่ชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาชุมชน จึงมีความสำคัญต่อการเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ แนวทางการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ มีดังนี้

1. การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ผ่านการให้ความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ และการออกไปศึกษาดูงานทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้สร้างเสริมความรู้ในการจัดการ การบริการด้านการท่องเที่ยวในรูปแบบ และสร้างความเข้าใจให้แก่ประชาชนในชุมชน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างเสริมองค์กรที่เข้มแข็ง และพัฒนาให้ตัวแทนของชุมชนมีบทบาทในการตัดสินใจ และดำเนินการเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ด้วยการพัฒนาทักษะ ความรู้ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หลากหลาย การพัฒนาสิ่งแวดล้อม รักษาสิ่งแวดล้อม และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว อาทิ จุดเริ่มต้นของการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเมืองเก่าภูเก็ตที่เริ่มจากความต้องการของประชาชนในชุมชนเองเป็นผู้ริเริ่ม การเขียนของบประมาณเพื่อการพัฒนาชุมชนด้วยแกนนำของชุมชนเองรวมถึงการวางแผน การพัฒนา การดำเนินการ และประเมินผล โดยชุมชนเอง ที่สำคัญชุมชนเองมีสิทธิอย่างสมบูรณ์ในการออกเสียงคัดค้าน การปลูกสร้าง และการเข้ามาประกอบธุรกิจที่ไม่ต้องการให้มีในพื้นที่อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำเที่ยว การแสดงวัฒนธรรม และการจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ เพื่อกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม สร้างโอกาสให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดมลพิษ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และมรดกทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อาทิ ภายในชุมชนมีการจัดกิจกรรมถนนคนเดินในทุกวันอาทิตย์ของสัปดาห์ ภายในกิจกรรมมีการปลอดการใช้ถุงพลาสติก มีการระดมทุนจากค่าเช่าพื้นที่เพื่อนำมาเป็นทุนในการนำไปปรับปรุงภูมิทัศน์ ติดกล้องวงจรปิดที่อำนวยความสะดวกในแก่คนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยว อีกทั้งอาหารภายในพื้นที่กิจกรรมยังได้รับการคัดเลือกอาหารที่ถูกสุขลักษณะอนามัย ปลอดภัย ระบบการดูแลความสะอาดที่เหมาะสมไม่สร้างความเดือดร้อนต่อระบบสภาพแวดล้อมภายในพื้นที่ ทำให้ในพื้นที่กิจกรรมมีความสะดวกสบาย สะอาด ปราศจากมลภาวะที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม

4. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ โดยการส่งเสริมให้ชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวมีเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยว โดยพื้นที่ดังกล่าวไปมีการออกไปนำเสนอทั้งในประเทศ และต่างประเทศในฐานะพื้นที่ต้นแบบแนวทางการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยว ทำให้มีหลายพื้นที่เข้ามาร่วมมือในการพัฒนา อาทิ พื้นที่เมืองเก่าจังหวัดสงขลา พื้นที่เมืองเก่าจังหวัดเพชรบุรี เป็นต้น

5. การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชนเปรียบเสมือนหัวใจสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน การพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง คุณลักษณะของผู้นำชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ คือ 1) ผู้นำต้องมีทักษะในการเรียนรู้ทั้งเชิงวิชาการและบริบททางสังคม เป็นการปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ด้วยบริบททางสังคมที่มีการผลิตเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงจึงเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ การจะส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนา ผู้นำจำเป็นที่จะต้องมีความยืดหยุ่นทางความคิด ไม่ยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป สามารถที่จะปรับตัวให้กลมกลืนเข้ากับการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยได้ภายใต้การมีความรู้รอบในทุกมิติ ทั้งนี้ เพื่อรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ และสามารถนำทรัพยากรที่มีอยู่นั้นมาใช้ให้เกิดเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างสูงสุด เพราะหากผู้นำขาดความรู้เชิงวิชาการในหลากหลายมิติ รวมถึงยังคงมีวิสัยทัศน์ที่ยังคงยึดมั่นไว้แต่เพียงการดำรงรักษาไว้ให้คงเดิมเพียงอย่างเดียวโดยปราศจากความรู้จุดแข็งทางทรัพยากรที่มีอยู่อาจกลายมาเป็นจุดอ่อนที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนา 2) ผู้นำต้องมีใจตระหนักถึงคุณค่าและความภูมิใจในทรัพยากรของชุมชน แม้ในสถานการณ์สังคมปัจจุบันที่มีความรุนแรงทั้งทางด้านกระแสทางเศรษฐกิจ เทคโนโลยี ความภูมิใจ และความตระหนักถึงคุณค่ายังคงเป็นอีกหนึ่งพื้นฐานสำคัญที่ยังคงต้องดำรงร่วมไปกับกระแสทางเศรษฐกิจ ด้วยหากขับเคลื่อนไปโดยปราศจากซึ่งความตระหนักถึงคุณค่าแล้วนั้นการพัฒนาที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีได้ เพราะหากเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองมีอยู่จะช่วยให้สามารถเรียนรู้และปรับตัวร่วมไปกับทุก ๆ กระแสทางสังคมได้อย่างเข้มแข็ง ตลอดจนอยู่ร่วมกับสถานการณ์ทางสังคมได้อย่างมีภูมิปัญญาที่มั่นคง และ 3) ผู้นำต้องมีทักษะในการเจรจาสื่อสาร การเจรจาถือเป็นศาสตร์และศิลป์ที่ผู้นำจำเป็นต้องศึกษา ด้วยการเจรจาที่ดีส่งผลการผลลัพธ์ หากผู้นำมีความทักษะที่ดีก็จะช่วยให้เกิดการสื่อสารด้วยความเข้าใจ อันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายตามเป้าประสงค์ การพัฒนาที่ตั้งไว้ รวมไปถึงสร้างความรู้ ความเข้าใจให้เกิดขึ้นแก่สมาชิกภายในชุมชนได้อย่างถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ : กรณีศึกษาเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต สามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าในจังหวัดภูเก็ตจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่า การก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเมืองเก่าภูเก็ตเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชน ชุมชนในเมืองเก่าของจังหวัดภูเก็ตมีความเข้มแข็งในการร่วมกันก่อตั้งกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น มีการสนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่สร้างประโยชน์แก่ชุมชน เช่น โครงการสร้างพื้นที่สาธารณะโครงการรถโดยสารไฟฟ้าสาธารณะเขตเมืองเก่าภูเก็ต สายไฟลงดิน เพิ่มความปลอดภัย และอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ยังเป็นการเพื่อสร้างความเชื่อมั่น อุ่นใจ ปลอดภัยในชุมชน ทั้งยังสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจให้กับประชาชนในพื้นที่เมืองเก่า และการบริหารจัดการความร่วมมือ อีกทั้งมีกฎระเบียบชุมชนย่านเมืองเก่าภูเก็ตที่ประกาศใช้ภายในชุมชน พบว่า ผู้นำทั้งในระดับภายในจังหวัดและระดับนอกจังหวัดมีความสามารถในการบริหารจัดการความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อมโยงกับผู้นำภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนโครงการและกิจกรรมท่องเที่ยวเมืองเก่าอย่างเป็นระบบและยั่งยืน นอกจากนี้ยังมีการควบคุมและปรับปรุงนโยบายที่เกี่ยวข้องเพื่อสนับสนุนแผนการจัดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพในจังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาสอดคล้องกับ สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าเป็นการรับรู้และทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคตของบทบาทของชุมชนในการพัฒนาท่องเที่ยวเมืองเก่าอย่างเป็นระบบ ในอดีตหน้าที่ในการจัดการท่องเที่ยวมักอยู่ในมือหน่วยงานภายนอก ซึ่งชุมชนมีส่วนเสริมเพียงน้อยในการมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวมักเน้นเป็นเรื่องของกลุ่มภายนอก ซึ่งอาจทำให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวขาดความยั่งยืน และในปัจจุบัน ชุมชนเริ่มมีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่า มีการร่วมมือภายในและร่วมกับหน่วยงานภายนอก การเครือข่ายและการบูรณาการได้รับความสำคัญ ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท่องเที่ยวมากขึ้น และเริ่มเข้าใจถึงความสำคัญของการอนุรักษ์และรีอูฟเมืองเก่าผ่านการท่องเที่ยว สำหรับอนาคต ชุมชนมีความสามารถในการกำหนดทิศทางและการบริหารจัดการท่องเที่ยวของตนเอง ทำให้เกิดแผนการรวมกลุ่มเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และมีการสร้างความตระหนักร่วมในการอนุรักษ์และรีอูฟเมืองเก่าอย่างยั่งยืน ผ่านการท่องเที่ยว เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนและการบริหารจัดการท่องเที่ยวในอนาคต (สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ, 2563) สอดคล้องกับ เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร และคณะ ได้ศึกษา พบว่า การบริหารจัดการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมมีต้นแบบที่มีความสำคัญอย่างมาก คือ เริ่มตั้งแต่กระบวนการจัดทำเขตอนุรักษ์มรดกที่มุ่งเน้นให้มีการเข้าใจและรับรู้ความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมในระดับชุมชน และต่อไปถึงกระบวนการภายหลังการจัดทำเขตอนุรักษ์มรดกที่ให้การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและมีการปรับปรุงต่อเนื่องในการหาความสำเร็จ มีการพัฒนาด้านหลากหลาย เช่น การหาจุดเด่นและตำแหน่งทางการตลาด เพื่อสร้างแนวทางในการตลาดที่เหมาะสม การอนุรักษ์และปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการบริหารจัดการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไม่เพียงแต่เป็นการเพิ่มรายได้เฉพาะจากการท่องเที่ยว แต่ยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับชุมชนในระยะยาว โดยเชื่อมโยงความสำเร็จของการท่องเที่ยวกับการอนุรักษ์และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร และคณะ, 2563) และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุฮาเมลน์ ได้ศึกษาวิจัยผลการศึกษา พบว่า เมืองเก่าสงขลามีความมีทุนมรดกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ โดยเฉพาะในรูปแบบของสถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปวัตถุ ซึ่งมีศักยภาพที่ดีในการเพิ่มมูลค่าทางด้านการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์หรือการท่องเที่ยวเมืองเก่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำมรดกทางประวัติศาสตร์เหล่านี้มาเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยวจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการองค์ประกอบของ

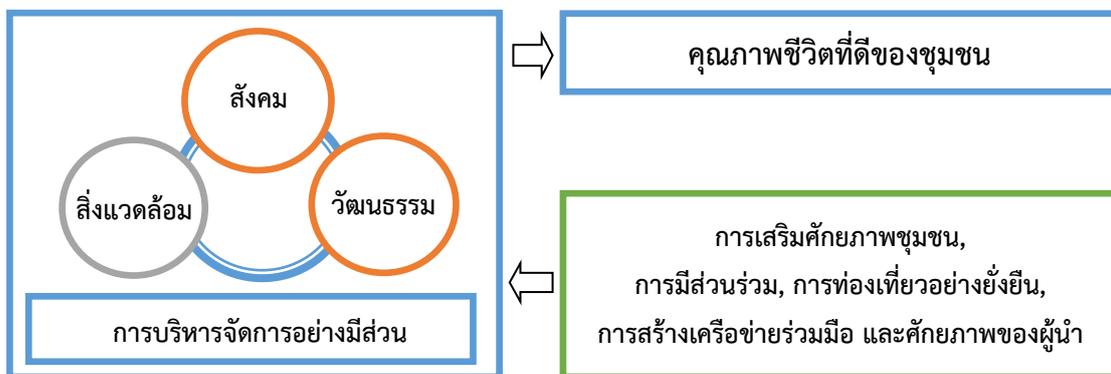
การท่องเที่ยวให้พร้อม รวมถึงด้านการอนุรักษ์บูรณะและพัฒนาแหล่งประวัติศาสตร์รวมถึงบริเวณโดยรอบ การจัดการการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว การสร้างความพร้อมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะจากประชาชนที่อยู่อาศัยในพื้นที่เมืองเก่า เพื่อร่วมสร้างและอนุรักษ์บูรณะแหล่งดึงดูดใจทางประวัติศาสตร์ และดูแลรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ ภายในพื้นที่เมืองเก่า โดยเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่เมืองเก่าอย่างยั่งยืนและมีความยั่งยืน (พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุยาเมลัน, 2563) ได้ว่าการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าเป็นทั้งการอนุรักษ์และการยกระดับมูลค่าของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว และเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้แล้วยังเกิดคุณค่าทางมิติเชิงสังคมทั้งด้านความเข้มแข็งของชุมชน การพัฒนากิจกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นกับชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าในจังหวัดภูเก็ตเป็นการ ประเด็นศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าการจะพัฒนาเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวได้นั้นจึงต้องประกอบไปด้วย 1) มีการนำทักษะความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ 2) มีการเปิดโอกาสรับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง และ 3) การพัฒนาต้องมีการคำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ และ 4) มีการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ จากพื้นที่ศึกษาเมืองเก่าภูเก็ตได้สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนที่มีความเข้มแข็งและมีพลังในการร่วมกันสร้างกลุ่มเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นจุดแข็งที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเมืองเก่าให้เป็นเชิงยั่งยืน และในด้านการบริหารจัดการความร่วมมือระหว่างผู้นำภายในจังหวัด และระดับนโยบายที่เกี่ยวข้องเป็นจุดเด่นที่ทำให้มีการพัฒนาท่องเที่ยวเมืองเก่าในมิติที่กว้างขึ้น ผู้นำระดับต่าง ๆ มีความสามารถในการร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดนโยบายและกิจกรรมท่องเที่ยวที่มีผลสัมฤทธิ์และยั่งยืนต่อชุมชนเมืองเก่า นอกจากนี้ ผลการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ มีแนวคิดที่มีประสิทธิภาพ เช่น เสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีทักษะและความรู้ที่เพียงพอในการพัฒนาการท่องเที่ยว ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการวางแผนและดำเนินโครงการท่องเที่ยว และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เชื่อมโยงระหว่างชุมชน นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนเพื่อให้มีการนำนวัตกรรมและแนวคิดใหม่เข้าสู่การจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับกิจจตุตม เสือเจริญ และรัชชา ภักดีจิตต์ พบว่า การเสริมสร้างศักยภาพการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า จังหวัดน่าน เป็นกระบวนการที่ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมอย่างสำคัญ เพื่อให้เกิดการรักษาส่วนท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและประทับใจต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นได้มากขึ้น แนวทางที่สำคัญที่ชุมชนสามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี และการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นอย่างเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ยังมีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และแก้ไขปัญหาความเสื่อมโทรมในพื้นที่ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้เพลิดเพลินในการเยือนชมและปฏิบัติกิจกรรมท่องเที่ยวได้อย่างปลอดภัยและสะดวกสบายในเขตเมืองเก่าของจังหวัดน่าน (กิจจตุตม เสือเจริญ และรัชชา ภักดีจิตต์, 2562) สอดคล้องกับนิธิกิตติกันต์ เหมสุวรรณ และสันติธร ภูริภักดี พบว่า ในปัจจุบันเมืองเก่าสงขลาได้มีการจัดตั้งกลุ่มดูแลอนุรักษ์และร่วมมือกับทุกภาคส่วนและชุมชนในการสนับสนุนสิ่งดึงดูดใจโบราณสถานและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังมีความต้องการในการพัฒนาเพิ่มเติม เช่น การสร้างศูนย์บริการและของที่ระลึกเพื่อปกป้องบอกความสำคัญของพื้นที่ นอกจากนี้ยังควรพัฒนาด้านความปลอดภัยทั้งระบบและกิจกรรมท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางการท่องเที่ยวในพื้นที่ การนำวิถีชีวิตมาประยุกต์ให้กับกิจกรรมท่องเที่ยวเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการสร้างประสบการณ์ท่องเที่ยวที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์

มีการพัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มีจำนวนมากขึ้น ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่าและการยกระดับศักยภาพในการท่องเที่ยวในพื้นที่นี้อย่างยั่งยืนและมีความยั่งยืน (นิธิกิตติกานต์ เหมสุวรรณ และสันติธร ภูริภักดี, 2565) และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ ได้ศึกษาพบว่า จังหวัดสงขลามีลักษณะเป็นเมืองเก่าที่โดดเด่นด้วยวัดสี่วัดที่ตั้งอยู่ในเมืองหรือบริเวณที่เคยเป็นตัวเมืองในอดีต ซึ่งประกอบด้วย วัดสุวรรณคีรีวัดบ่อทรัพย์ วัดศิริวรรณवास และวัดภูผาเบิก การแบ่งเมืองเก่าในสงขลาตามอายุสมัย มีการแบ่งออกเป็น 2 ยุค คือ ยุคก่อนเมืองสงขลาและยุคเมืองสงขลา ซึ่งในยุคเมืองสงขลาแบ่งออกเป็นสมัยแรกที่เป็นเมืองสงขลาเก่าหัวเขาแดง และสมัยที่สองที่เป็นสงขลาเก่าฝั่งแหลมสน ในอดีต สงขลาเป็นเมืองท่าโบราณที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปวัฒนธรรมและเป็นสังคมพหุวัฒนธรรม การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งจำเป็นในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าสู่เมืองมรดกโลก โดยการสร้างมูลค่าจากจุดเด่นของเมืองเก่าสงขลาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจในพื้นที่ (พระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ, 2567)

องค์ความรู้ใหม่

การศึกษาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่: กรณีศึกษาเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ต ได้ค้นพบว่า ชุมชนมีความสำคัญในการสร้างความยั่งยืนและความเป็นไปได้ในระยะยาว องค์ประกอบที่สำคัญคือ การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนเป็นการสร้างพื้นฐานและทักษะที่จำเป็นสำหรับชุมชนในการรับมือกับภาวะการท่องเที่ยวและการพัฒนาที่ต้องการความยั่งยืน เช่น การฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวหรือการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสร้างความเชื่อมั่นและสัมพันธที่ดีระหว่างชุมชนและผู้ที่เกี่ยวข้อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ หรือการนำเสนอประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่และวัฒนธรรมของชุมชน การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ การสร้างเครือข่ายระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมถึงชุมชนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่น การจัดกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน และการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนเพื่อให้มีความเข้าใจและความรับผิดชอบต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การจัดอบรมหรือโครงการพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านการท่องเที่ยว ด้วยการปรับปรุงและพัฒนาเชิงยั่งยืนที่ด้านเหล่านี้ ชุมชนจะสามารถเติบโตและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนได้ และสร้างผลประโยชน์ที่ยั่งยืนต่อชุมชนและทรัพยากรของพื้นที่ในระยะยาว สามารถสรุปได้ดังแผนภาพ ที่ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงการเชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่จากการศึกษา

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยได้สะท้อนเห็นว่าเมืองเก่า จังหวัดภูเก็ตถือเป็นพื้นที่ชุมชนที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น ในด้านการพัฒนาชุมชนด้วยมีศักยภาพในหลากหลายด้าน เช่น กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความเข้มแข็ง ศักยภาพแกนนำในชุมชน สถาปัตยกรรมซิโน-โปรตุกีส (Sino-Portuguese) ที่เป็นเอกลักษณ์ มีศักยภาพในการปรับเปลี่ยนทรัพยากรที่มีมาแต่เดิมและปรับเปลี่ยนนำมาใช้สอยให้เข้ากับยุคสมัย อีกทั้งยังคงมีการจัดการที่สามารถทำให้สิ่งที่มีอยู่เดิมสามารถที่จะดำรงอยู่ร่วมไปกับสังคม และวิถีชีวิต ผู้คนในปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน ซึ่งถือเป็นรูปแบบพัฒนาการที่สำคัญและน่าสนใจในการศึกษา และนำมาเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเมืองเก่าอื่น ๆ ทั้งนี้ การพัฒนาศักยภาพชุมชนอย่างยั่งยืนจึงควรให้ความสำคัญ ทั้ง 1) การนำทักษะความรู้เข้ามามีส่วนในการพัฒนา 2) มีการเปิดโอกาสรับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนอย่างแท้จริง 3) การพัฒนาต้องมีการคำนึงถึงความยั่งยืนเป็นสำคัญ และ 4) มีการถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ ช่วยเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาที่ยั่งยืนไปบรรลุผลสำเร็จเป็นไปตามที่ตั้งใจไว้ จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นได้ว่าการมุ่งส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวที่ควรใส่ใจ เสมือนสร้างพื้นฐานที่แข็งแรงเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยการขับเคลื่อนที่ดี จำเป็นที่จะต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกับในทุกระดับเพื่อที่จะนำมาสู่การสนับสนุน ดำเนินร่วมในการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ข้อเสนอจึงเป็นการมุ่งพัฒนาให้เกิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ในพื้นที่ อีกทั้งต้องตระหนักถึงการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงนับเป็นการบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน เน้นมิติการพัฒนาตั้งแต่เกิดจนถึงชีวิตเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเองและสังคมตามศักยภาพและบริบทให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษา คณะผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาชุมชนและการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้นเปรียบเสมือนสองเสาหลักที่ขับเคลื่อนการพัฒนาให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน และเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกัน องค์กรหรือผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดสามารถขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ชุมชนที่เข้มแข็ง และผู้นำชุมชนที่มีศักยภาพ เป็นชุมชนที่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยปัจจัยสนับสนุนภายนอก นอกจากนี้แล้วแนวทางในการพัฒนาศักยภาพชุมชนควรจะวางแผนพัฒนาควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน เช่น การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนให้เป็นสถานที่สำหรับฝึกอบรม พัฒนาศักยภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายผู้นำชุมชน รวมถึงประชาชนในชุมชน การจัดกิจกรรมเวทีสาธารณะ ให้เป็นเวทีสำหรับผู้นำชุมชน ประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรต่าง ๆ ได้พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมมือกันพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะในการการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยผลงานการปฏิบัติตามแนวทางการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่ และควรมีวิจัยและพัฒนาในมิติการพัฒนาชุมชนเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2565). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 - 2570). กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการการท่องเที่ยวแห่งชาติ.
- กิจอุดม เสือเจริญ และรัชยา ภักดีจิตต์. (2562). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตเมืองเก่า จังหวัดน่าน. วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 11(3), 223-250.
- จักรพงษ์ บุญยัษฐียร. (2566). ความเป็นมาของ “ซิโน-โปรตุกีส” เอกลักษณ์แห่งเคหสถานร่วมสมัยของภูเก็ต. เรียกใช้เมื่อ 26 สิงหาคม 2566 จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_9384
- เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร และคณะ. (2563). การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในเขตอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม (สถาปัตยกรรม) เมืองเก่าลำพูน แพร่ น่าน. วารสารมนุษย สังคมศาสตร์, 37(2), 38-63.

- นิติกิตติกานต์ เหมสุวรรณ และสันติธร ภูริภักดี. (2565). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเมืองเก่าสงขลา ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัดสงขลา. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 14(2), 457-473.
- พระครูโสภณรัตนบัณฑิต และคณะ. (2567). การพัฒนาพื้นที่เชิงสร้างสรรค์บริเวณเมืองเก่าในจังหวัดสงขลา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11(1), 300-310.
- พาฝัน นิลสวัสดิ์ ดุฮาเมลน์. (2563). การพัฒนาศักยภาพมรดกทางประวัติศาสตร์ของเมืองเก่าสงขลาเพื่อเพิ่มมูลค่าในรูปแบบของการท่องเที่ยวเมืองเก่า. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 9(2), 52-64.
- สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ. (2563). ย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคต: ทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่าผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 10(2), 127-140.
- สำนักงานจังหวัดภูเก็ต. (2565). แผนพัฒนาจังหวัดภูเก็ต (พ.ศ. 2566 - 2570). ภูเก็ต: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด.
- Ruiz-Ballesteros, E. (2011). Social-ecological resilience and community-based tourism: An approach from Agua Blanca, Ecuador. *Tourism Management*, 32(2011), 655-666.
- Spenceley, A. (2008). Local impacts of community-based tourism in Southern Africa. In A. Spenceley (Ed.), *Responsible tourism: Critical issues for conservation and development*. London: Earthscan.
- Stone, L. & Stone, T. (2011). Community-based tourism enterprises: Challenges and prospects for community participation; Khama Rhino Sanctuary Trust, Botswana. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(1), 97-114.